

Грановська І.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Державного вищого навчального закладу
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Hranovskaya Inna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Finance, Accounting and Taxation
Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

THE CURRENT STATE OF DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS TAXATION IN UKRAINE

Статтю присвячено дослідженню сучасного стану розвитку малого бізнесу та необхідності реформування спрощеної системи оподаткування, а також визначенню напрямів стимулювання малого бізнесу методами державної податкової політики. Розглянуто, що система оподаткування малого бізнесу представлена двома формами – загальною або спрощеною, а також виявлено, що єдиний податок є найкращим способом оподаткування малих підприємств, тому що загальна система оподаткування є незрозумілою й обтяжливою. Проаналізовано ставки єдиного податку за групами, а також динаміку податкових надходжень до місцевих бюджетів як від юридичних, так і від фізичних осіб. З'ясовано, що розвиток малого підприємництва можливий лише шляхом поєднання та узгодження різних форм, методів, засобів регулювання і державної підтримки, а система оподаткування малих підприємств має бути спрямована одночасно і на стимулювання розвитку малого бізнесу, і на подальше наповнення бюджетів. Доведено, що звільнення підприємства від оподаткування терміном від одного до трьох років за умови реінвестування ним половини чистого прибутку, має позитивний ефект як на розвиток самого підприємства, так і на зростання податкових надходжень від його діяльності до бюджету. Упровадження даного режиму оподаткування в Україні сприятиме розвитку малого бізнесу, розширенню виробництва, зростанню зайнятості населення, підвищенню конкуренції, переростанню малого бізнесу у середній та великий та, як наслідок, зростанню податкових надходжень до бюджету.

Ключові слова: оподаткування малого бізнесу, спрощена система оподаткування, єдиний податок, малий бізнес, система оподаткування, ставка податку, реінвестування.

Статья посвящена исследованию современного состояния развития малого бизнеса и необходимости реформирования упрощенной системы налогообложения, а также определению направлений стимулирования малого бизнеса методами государственной налоговой политики. Система налогообложения малого бизнеса представлена двумя формами – общей или упрощенной, а единый налог является лучшим способом налогообложения малых предприятий, так как общая система налогообложения непонятна и обременительна. Проанализированы ставки единого налога по группам, а также динамику налоговых поступлений в местные бюджеты как от юридических, так и от физических лиц. Установлено, что развитие малого предпринимательства возможно лишь путем объединения и согласования различных форм, методов, средств регулирования и государственной поддержки, а система налогообложения малых предприятий должна быть направлена одновременно и на стимулирование развития малого бизнеса, и на дальнейшее наполнение бюджетов. Доказано, что освобождение предприятия от налогообложения сроком от одного до трех лет при условии реинвестирования ним половины чистой прибыли имеет положительное влияние как на развитие самого предприятия, так и на рост налоговых поступлений от его деятельности в бюджет. Внедрение данного режима налогообложения в Украине будет способствовать развитию малого бизнеса, расширению производства, росту занятости населения, повышению конкуренции, переростанию малого бизнеса в средний и большой и, как следствие, росту налоговых поступлений в бюджет.

Ключевые слова: налогообложение малого бизнеса, упрощенная система налогообложения, единый налог, малый бизнес, система налогообложения, ставка налога, реинвестирование.

The article is devoted to the study of the current state of small business development and the need to reform the simplified taxation system, as well as to identify areas of stimulation of small business methods of state tax policy. It is considered that the taxation of small business is carried out in two forms - general or simplified. There is also found a single tax being the best way to tax small businesses because the general system of taxation is unclear and burdensome. It is determined that the system of simplified taxation promotes the development of small business by simplifying tax accounting and offers recommendations for improving the simplified taxation system in Ukraine.

The rates of the single tax by groups, as well as the dynamics of tax revenues to local budgets from both legal entities and individuals are analyzed. It is found that the development of small business is possible only by combining and coordinating different forms, methods, means of regulation and state support, and the system of taxation of small businesses should be aimed at stimulating the development of small business and further filling budgets. Deficiencies in the legal framework related to the development and state support of small business in Ukraine are identified and ways to address them are proposed.

It is substantiated that the most important method of influencing the activities of small business is the fiscal mechanism, which needs to be reformed in the direction of providing favorable conditions for doing business and attracting investment by building an incentive tax system. Experience of small business taxation in developed countries and new methods of state support that can be implemented in the tax policy of our state are studied.

It is proved that if you exempt companies from taxation for a period of one to three years, provided they reinvest half of the net profit has a positive effect on the development of the company and the growth of tax revenues from its activities to the budget. The introduction of this tax regime in Ukraine will promote the development of small business, expand production, increase employment, increase competition, grow small businesses into medium and large and, as a consequence, increase tax revenues.

Keywords: *small business taxation, simplified taxation system, single tax, small business, taxation system, tax rate, reinvestment.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах затяжної кризи розвитку малого бізнесу заважає ціла низка економічних та організаційних перешкод, де особливо роль відіграють значне податкове навантаження та неефективний механізм його оподаткування. Мале підприємництво є важливою умовою для відновлення економіки країни після кризи, оскільки воно є вкрай гнучке та може миттєво відреагувати на зміни кон'юнктури ринку, сприяє регіональному розвитку, створює нові робочі місця, формує міцний середній клас, а також є вагомим джерелом податкових надходжень до бюджетів.

Зважаючи на суттєву роль малого бізнесу, його розвиток є неможливим без вагової державної підтримки, відповідного нормативно-правового забезпечення, оподаткування, спрощення вимог до ведення бізнесу і складання звітності, тому виникає необхідність у розробленні та реалізації обґрунтованої державної політики підтримки малого бізнесу, передусім це стосується реформування системи оподаткування малих підприємств із метою створення сприятливих умов для розширення бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблеми розвитку оподаткування малого бізнесу в Україні досліджували численні вітчизняні науковці: В. Батковський, Г. Білецька, О. Василик, С. Войтко, В. Григоренко, В. Іванов, С. Логвіновська, Г. Михальчинець, Л. Наумова, Р. Умеров, С. Юрій, Т. Буй та ін. Особливо актуальною є тема про спрощену систему оподаткування, яку досліджують такі науковці, як О. Клименко, С. Логвіновська, О. Лук'янчикова, С. Тесля, Л. Федоришина та ін. Проте в Україні й досі не було запропоновано ефективних методів оподаткування малого бізнесу, які б сприяли його розвитку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета роботи полягає у дослідженні сучасного стану оподаткування малого бізнесу в Україні.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Завдання держави – зорієнтувати податкову систему на розвиток малого бізнесу, оскільки він не потребує значного стартового капіталу, забезпечує оборотність ресурсів та швидко реагує на зміни у структурі ринку. Існує два критерії, за якими можна визначити, наскільки ефективною є система оподаткування в малому бізнесі:

- вона повинна бути зрозумілою та спрощеною для суб'єктів господарювання;
- повинна забезпечувати достатні податкові надходження для виконання покладених на державу функцій, що є важливим для місцевих громад.

Загалом системи оподаткування для малого бізнесу, відповідно до Податкового кодексу України [9], представлені двома формами: загальною або спрощеною. Загальна система оподаткування ґрунтується на податку на прибуток (табл. 1). Спрощена система оподаткування передбачає поділ платників на чотири групи, сплату єдиного податку, має обмеження у застосуванні за кількістю працівників, рівнем доходу (табл. 2), видами діяльності (табл. 3).

В Україні система оподаткування застосовується з моменту виникнення підприємницької діяльності. Її використовують, коли із заявою про реєстрацію не було подано заяви про застосування спрощеної системи оподаткування. «Умови роботи на загальній системі оподаткування встановлені ст. 177 Податкового кодексу України [9]. Податок на прибуток сплачується за ставкою 18%. Також підприємства, які працюють на загальній системі оподаткування, сплачують єдиний соціальний внесок (22%) і військовий збір у розмірі 1,5% від чистого доходу».

На нашу думку, єдиний податок є найкращим способом оподаткування малого бізнесу, тому що загальна система оподаткування є незрозумілою й обтяжливою. Показники роботи малого бізнесу в Україні свідчать, що вони не можуть належним чином виконувати податкові зобов'язання. Спрощена

Системи оподаткування для малого бізнесу в Україні станом на 2020 р. [9]

№ з/п	Критерій	Система оподаткування				
		Загальна	Спрощена			
			Платник 1 групи	Платник 2 групи	Платник 3 групи	Платник 4 групи
1	Ставки податку	Податок на доходи 18%, ЄСВ – 22% та військовий збір 1,5%	Єдиний податок: від 1 до 10% прожиткового мінімуму	Єдиний податок: від 2 до 20% МЗ	Єдиний податок від доходу: 3% і ПДВ; 5% без ПДВ	Єдиний податок, ставка залежить від виду земельної ділянки
2	Реєстрація платником ПДВ	За обсягу оподатковуваних операцій 1 млн грн є платником ПДВ	Не є платниками ПДВ	Не є платниками ПДВ	За ставкою 3% є платниками ПДВ, за ставкою 5% не є платниками ПДВ	Не є платниками ПДВ
3	Звітний період	Календарний рік чи квартал	Календарний рік		Календарний квартал	
4	Порядок подання звітності	Декларація про доходи подається раз на рік не пізніше ніж 9 лютого наступного року	Податкова декларація подається раз на рік протягом 60 календарних днів після закінчення звітного року		Декларація подається щокварталу протягом 40 к.д після закінчення звітного кварталу	Податкова звітність подається не пізніше 20 лютого наступного року

Таблиця 2

Обмеження за обсягом виручки й кількістю працівників під час застосування системи оподаткування суб'єктами малого підприємництва

Система оподаткування		Обмеження за обсягом виручки й кількістю працівників
Загальна		Немає обмежень за обсягом виручки й кількістю працівників
Спрощена	Платники 1-ї групи	Обсяг доходу протягом року не перевищувати 300 тис грн. Можна працювати самостійно без найманих працівників
	Платники 2-ї групи	Обсяг доходу протягом року не перевищувати 5,4 млн грн. Можна працювати перебувати не більше ніж 10 осіб
	Платники 3-ї групи	Обсяг доходу протягом року не повинен перевищувати 7,2 млн грн. Немає обмежень за кількістю працівників
Спрощена	Платники 4-ї групи	Немає обмежень за обсягом виручки й кількістю працівників для юридичних осіб. Фізичні особи можуть працювати тільки самостійно

Джерело: розроблено на основі Податкового кодексу України [9]

система оподаткування (ССО) в Україні – це особливий механізм справляння податків та зборів, який займається встановленням заміни сплати окремих податків та зборів на сплату єдиного податку [7, с. 183].

Спрощена система оподаткування має певні переваги: звільняє від сплати окремих видів податків, таких як податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, ПДВ, земельний податок і т. д.; надання права вибору сплати ПДВ; спрощення бухгалтерського обліку та фінансової звітності. ССО неодноразово змінювалася з часу свого запровадження, ці зміни стосувалися ставки єдиного податку, торкалися порядку його нарахування, переліку податків, які замінювалися єдиним податком, критеріїв надання підприємствам та фізичним особам – підприємцям права на використання ССО.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності була запроваджена у липні 1998 р. з метою захисту законних інтересів суб'єктів малого підприємництва й як захід щодо їх легалізації. Дана система не одразу набула поширення серед підприємців у

зв'язку з низьким порогом щодо отримання доходів у 200 тис грн. У червні 1999 р. до єдиного податку внесли зміни. Було піднято граничний обсяг виручки для фізичних осіб до 500 тис грн, юридичних осіб – до 1 млн грн. У більш-менш незмінному стані єдиний податок функціонував до 2011 р. У результаті компромісу чинний механізм єдиного податку було унормовано у Главі 1 Розділу XIV Податкового кодексу України [9].

У Законі України «Про державний бюджет України на 2021 рік» [12], прийнятому Верховною Радою, який набуває чинності з 1 січня 2021 р., передбачено прожитковий мінімум для працездатних осіб на рівні 2 270 грн, а мінімальна зарплата (МЗП) – 6 тис грн. Відповідно, ставки єдиного податку становитимуть: для першої групи платників єдиного податку – в межах до 10% розміру прожиткового мінімуму – не більше 227 грн на місяць (2 270 грн x 10%); для другої групи платників єдиного податку – в межах до 20% розміру мінімальної заробітної плати (до 1 200 грн на місяць (6000 x 20%)) (табл. 4).

Таблиця 3

Обмеження за видами діяльності під час застосування системи оподаткування суб'єктами малого підприємництва

Система оподаткування		Обмеження за обсягом виручки й кількістю працівників
Загальна		Немає обмежень за видами діяльності
Спрощена	Платники 1-ї групи	Мають право тільки здійснювати роздрібну торгівлю товарами на ринку й надавати побутові послуги населенню за затвердженим переліком побутових послуг
	Платники 2-ї групи	Мають право надавати послуги платникам єдиного податку та/або населенню, а також здійснювати виробництво, продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства. Заборонено надавати посередницькі послуги з купівлі, продажу, оренди та оцінювання нерухомого майна, а також провадити діяльність із виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів із дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння
	Платники 3-ї групи	Немає обмежень за видами діяльності
Спрощена	Платники 4-ї групи	Немає обмежень за видами діяльності для юридичних осіб. Фізичні особи можуть здійснювати винятково вирощування, відгодовування сільськогосподарської продукції, збирання, вилов, переробку такої власної вирощеної або відгодованої продукції та її продаж

Джерело: розроблено на основі Податкового кодексу України [9]

Таблиця 4

Ставки єдиного податку за групами у 2020 р.

Система оподаткування	Єдиний податок	ЄСВ (22% від мінімальної заробітної плати)	ПДФО (податок на доходи фізичних осіб)	Військовий збір	Всього за місяць:
1 група єдиного податку	227 грн (до 10% від ПМ)	1320 грн	не сплачується	не сплачується	1547 грн
2 група єдиного податку	1200 грн (до 20% від МЗ)	1320 грн	не сплачується	не сплачується	2520 грн
3 група єдиного податку (без ПДВ)	5% від доходу	1320 грн	не сплачується	не сплачується	1320 грн +5% від доходу
3 група єдиного податку (з ПДВ)	3% від доходу + 20% ПДВ	1320 грн	не сплачується	не сплачується	1320 грн +3% від доходу +20% ПДВ
4 група єдиного податку	сільськогосподарські товаровиробники з часткою с/г товаровиробництва за попередній податковий рік дорівнює або перевищує 75%. Ставка залежить від виду земельної ділянки 0,19–6,33% бази оподаткування				
За найманого працівника	не сплачується	1320 грн (22% від окладу)	1080 (18% від окладу)	90 грн (1,5% від окладу)	2490 грн

ЄСВ із мінімальної заробітної плати зростає до 1 320 грн (6000 x 22%). Варто зазначити, що за одного найманого працівника потрібно буде платити 2 490 грн., а саме: ЄСВ – 1 320 грн, що становить 22% від окладу; ПДФО – 1 080 грн (18% від окладу) та 90 грн. (1,5% від окладу).

Єдиний податок належить до місцевих податків, фіксовані ставки єдиного податку встановлюються сільськими, селищними та міськими радами для фізичних осіб – підприємців, які здійснюють господарську діяльність, залежно від виду господарської діяльності, з розрахунку на календарний місяць та надходить до місцевого бюджету.

В умовах кризових явищ в економіці, як свідчить досвід, малі підприємства є найбільш уразливими з огляду на обмеженість фінансових ресурсів на про-

тивагу великим компаніям. Серед податкових надходжень до місцевих бюджетів в Україні найбільше значення відводиться податку на землю, який є у складі місцевого податку на майно, та єдиному податку, динаміка останнього представлена у табл. 5.

За офіційною статистикою малий бізнес в Україні, як і в розвинутих країнах, становить 97% від загальної кількості суб'єктів підприємницької діяльності, частина з яких (близько 25%) не здійснює підприємницької діяльності [3]. На відміну від розвинутих країн частка малого бізнесу у ВВП України становить менше 25%, частка у зайнятості – 34–38% (табл. 6).

Отже, єдиний податок є найкращим методом стягнення податків із малого бізнесу, як показало дослідження, загальна система оподаткування є над-

Таблиця 5

Динаміка надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів, у 2010–2018 рр., млрд грн [5]

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Місцеві бюджети (без міжбюджетних трансфертів) млрд грн, у т. ч	75,8	73,3	80,5	86,5	100,8	105,2	101,1	120,5	170,6
Єдиний податок, млрд грн	1,7	1,8	1,9	1,9	2,1	6,7	7,5	11,0	17,4
Частка єдиного податку у місцевих бюджетах, %	2,3	2,7	2,3	2,3	2,1	6,4	7,4	9,2	10,2
з юридичних осіб, млрд грн	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9	1,7	2,1	2,3	3,4
з фізичних осіб, млрд грн	0,9	1,1	1,1	1,3	1,3	4,9	5,5	6,9	10,5
з с/г, млрд грн*	-	-	-	-	-	-	-	2,0	3,5

*До єдиного податку був включений з 2015 р., раніше називався «фіксований сільськогосподарський податок»

Таблиця 6

Показники роботи малого бізнесу в Україні протягом 2013–2018 рр. [5]

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість суб'єктів підприємництва, одиниць						
Всього СПД,	1600137	1733070	1934261	1974618	1871530	1805129
малі підприємства	343148	374109	323998	327794	291214	322890
ФОП, з них	1236292	1329143	1592260	1631978	1558961	1467103
середні	351	341	722	317	291	327
малі	1235331	1327992	1591348	1631171	1559180	1465986
Питома вага ФОП, %	77,3	77,4	82,5	82,7	83,7	81,5
Річний темп приросту ФОП, %	-6,9	7,7	19,8	2,6	-4,5	-5,9
Малий бізнес	1579179	1703101	1914946	1958415	1850114	1788906
Питома вага малого бізнесу, %	97,7	97,8	98,1	98,2	98,2	98,1

то складною й обтяжливою. За останні дев'ять років питома вага єдиного податку у доходах місцевих бюджетів зросла з 2,3% у 2010 р. до 10,2% у 2018 р. передусім за рахунок збільшення надходжень від фізичних осіб – підприємців. Проте це відбувається не за рахунок кількісного збільшення чи кращої фінансової стійкості малого бізнесу, а тільки за рахунок збільшення єдиного податку відповідно до інфляційних процесів. Ще однією причиною збільшення обсягу цих надходжень стало віднесення до платників єдиного податку сільськогосподарських товаровиробників, у яких частка за попередній податковий рік дорівнює або перевищує 79%.

Розвиток малого підприємництва можливий лише шляхом поєднання та узгодження різних форм, методів, засобів регулювання і державної підтримки.

Основними кроками держави на шляху підтримки розвитку малого бізнесу є вдосконалення спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності, організація фінансової підтримки малого бізнесу та забезпечення малих підприємств інформацією та підготовленими кадрами [10, с. 82–85].

Основою у фінансовій підтримці малого бізнесу повинно бути нормативно-правове забезпечення. На загальнодержавному рівні підтримка малого бізнесу гарантується Законом «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», відповідно до якого «державна гарантує фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері

підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу» [13].

Проте прийняття закону замало для розвитку малого бізнесу, важливими є контроль його впровадження, прозорість виділення коштів, їх цільове використання, відсутність корупції тощо. Неefективність державної програми стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні спричиняє повільне підвищення частки сектору малого бізнесу у виробництві ВВП і зайнятості. Реалізація економічного потенціалу малих підприємств багато в чому залежить від можливостей їх фінансування, у тому числі боргового, і саме недостатнім доступом підприємств малого та середнього бізнесу до банківських ресурсів зазвичай пояснюють слабкий розвиток приватного підприємництва в Україні.

Одним із варіантів підтримки малого бізнесу може бути створення спеціалізованих консультативних центрів, що надавали б вичерпну інформацію малим підприємцям; організували б програми підготовки та перепідготовки кадрів, покращували б освітні стандарти за напрямками підготовки, що стосуються бізнесу та підприємництва [10, с. 83].

Організація фінансової підтримки малого бізнесу є найважливішим кроком державної допомоги. В Україні кредитування малих підприємств комерційними банками знаходиться на низькому рівні розвитку. Станом на 01.01.2018 сукупний портфель кредитів, виданих малим та середнім фірмам, дорівнював 55 млрд грн, а це лише 5% загального портфеля кредитів, виданих банками юридичним особам. Зважаючи на те, що кількість малих та середніх підприємств становить 99% усіх підприємств країни,

ця цифра є просто мізерною. При цьому майже дві третини кредитів видали всього вісім банків, а кредитуються переважно юридичні особи [2, с. 59].

Держава може сприяти розвитку кредитних відносин між малим бізнесом та комерційними банками, запровадивши кредитування малого підприємництва банками під гарантії бюджетних коштів, а також увести пільгове оподаткування прибутку комерційних банків, одержаного за рахунок кредитування малих підприємств, тощо. Ефективним кроком може стати також створення спеціального міжбанківського фонду для кредитування малих підприємств, що дасть змогу як знизити ризики та зберегти прибутки для банківських установ, так і знизити відсоткові ставки за кредитами для малих фірм та спростити процедуру розгляду кредитних заявок [1].

Найважливішим методом впливу на діяльність малого бізнесу є фіскальний механізм, який необхідно реформувати у напрямі забезпечення сприятливих умов для ведення бізнесу та залучення інвестицій шляхом побудови стимулюючої податкової системи.

Проте під час реформування податкової системи варто також звернути увагу на те, що заходи щодо зменшення ставок податків та істотного збільшення бюджетних видатків із метою стимулювання розвитку малого підприємництва є неможливими, оскільки зниження податкових ставок як інструмент стимулювання інвестицій в умовах політичної нестабільності України не забезпечить бажаних результатів, а лише призведе до зменшення й без того обмежених фінансових можливостей бюджетів України. [8, с. 262]. Тому надзвичайно складним завданням є стимулювання розвитку малого бізнесу та подальше наповнення бюджетів за рахунок податкових надходжень від малого підприємництва.

Проаналізувавши сучасний стан малого підприємництва в Україні, ми дійшли висновку, що стимулювати розвиток малого бізнесу необхідно шляхом удосконалення спрощеної системи оподаткування. Хоча й існують аргументи проти спрощеної системи оподаткування, проте її ліквідація не є ефективним рішенням, адже вона має велике соціальне значення у нашій країні. Також необхідно враховувати, що скасування спрощеної системи несе ризик переходу в «тінь» значної кількості суб'єктів малого підприємництва, що призведе до зниження рівня розвитку малого бізнесу та зменшення податкових надходжень від єдиного податку до бюджету. Спрощена система оподаткування є способом так званої «компромісної детінізації»: завдяки наявності такої системи офіційна реєстрація стає відносно більш привабливою порівняно з роботою у цілковитій «тіні», оскільки забезпечує легальність та мінімальний правовий захист, не вимагаючи при цьому ведення обліку та даючи змогу сплачувати помірні податки [4].

Важливим кроком під час удосконалення спрощеної системи оподаткування може бути прив'язка диференційованого граничного обсягу виручки до розміру мінімальної заробітної плати або до індексу інфляції, що дає право переходу на спрощену систему оподаткування та визначає приналежність суб'єкта підприємництва до тієї чи іншої групи плат-

ників. Такі дії дадуть змогу податковій системі бути більш гнучкою та водночас більш стабільною, не вносити поправки до Податкового кодексу так часто, як це відбувається в останні роки [6].

Особливу увагу необхідно приділяти новоствореним малим підприємствам, щоб вони могли досягти істотних фінансових результатів та надалі забезпечили б стабільні податкові надходження до бюджету. У рамках спрощеної системи оподаткування для малих підприємств, що тільки розпочинають свою діяльність, необхідно вводити податкові стимули. Можна диференціювати ставку єдиного податку, створивши окремі значення для новостворених суб'єктів, при цьому не обов'язково створювати нові групи платників єдиного податку, а лише впровадити систему податкових знижок, що дадуть змогу «молодшим» підприємствам сплачувати не певну суму податку, а певний її відсоток. Але найбільш необхідним для новостворених підприємств та простим для адміністрування є повне звільнення від сплати податків на термін від одного до трьох років. Такий підхід допоможе підприємству досягти фінансової стійкості та самостійності, а у середньостроковій перспективі забезпечить зростання доходів бюджету, адже податкові надходження від збільшення ділової активності лише зростатимуть [1].

У розвинутих країнах проблемі оподаткування малого бізнесу приділяють значну увагу, спираючись на такі переваги, як: легкість впровадження інновацій, мобільність, висока ефективність праці, дохідність вкладеного капіталу, низький термін окупності, невеликий рівень затрат ресурсів, конкуренція тощо. Для більшості податкових систем характерний тиск на підприємництво, тому для малого бізнесу створення спрощених умов своєї діяльності стало нормою в багатьох країнах.

Аналіз особливостей державної допомоги малому бізнесу в Німеччині, Великобританії, Італії, Японії показав, що успіх підприємницької діяльності у цих країнах пов'язаний із: наданням державними підтримки лише на конкурентній основі; державними гарантіями за кредитами, що надаються комерційними банками (гарантія 60–90% від суми кредитів); створенням мережі спеціальних банків, які обслуговують малий бізнес на різних рівнях; стимулюванням інноваційної діяльності малих підприємств; застосуванням такої системи оподаткування, що стимулює сплачувати, а не приховувати податки; спеціальним порядком нарахування амортизації; створенням умов для рівного доступу усіх підприємців до інформаційних та консультативних послуг (особливо у сфері питань оподаткування, кредитування та страхування) [11].

На нашу думку, цікавим та привабливим для переймання є досвід оподаткування малого бізнесу таких країн, як Франція, США та Естонія. Спільною рисою сфери оподаткування малих підприємств даних країн є надання податкових пільг за умови реінвестування певної частини прибутку підприємства у його власний розвиток. Так, у Франції обов'язковою вимогою застосування спрощеного режиму оподаткування є те, що підприємство реінвестує частину прибутку у свою діяльність і зобов'язується щорічно протягом наступних трьох років реінвестувати ту ж

саму частку прибутку, яка залишається після сплати податків. В Естонії ж оподаткуванню підлягає лише той прибуток підприємства, що розподіляється між учасниками. Тобто якщо підприємство повністю реінвестує свій прибуток у власну діяльність, податок на прибуток не сплачується [1].

В Україні ставки єдиного податку порівняно з розвинутими країнами відносно невисокі, тому застосування реінвестування податку замість сплати його до бюджету в нашій країні не матиме бажаного ефекту. Тому підтримуємо думку Т. Бугай, що необхідно запровадити систему, за якої мале підприємство повністю звільняється від оподаткування за умови реінвестування щонайменше 50% власного чистого прибутку. У короткостроковій перспективі такий крок може погіршити особистий добробут власника бізнесу, який не зможе використовувати весь прибуток підприємства для власного споживання, а також зменшити податкові надходження до бюджету. Проте вже у середньостроковій перспективі за рахунок нарощення капіталу підприємства, розширення виробництва та зростання обсягів реалізації продуктів чи послуг підвищаться як прибуток фірми, так і податкові відрахування до бюджету [1].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок. У результаті дослідження на основі здобутків вітчизняної та зарубіжної науки, а також чинного законодавства України та зарубіжних країн і практики його реалізації вирішено наукове завдання з розкриття сутності оподаткування малого бізнесу, досліджено проблеми спрощеної системи оподаткування та сформульовано висновки і пропозиції щодо перспектив подальшого реформування оподаткування малого бізнесу:

1. Загалом система оподаткування для малого бізнесу представлена двома формами, а саме загальною або спрощеною. Спрощена система оподаткування передбачає поділ платників на чотири групи, сплату єдиного податку, має обмеження у застосуванні за кількістю працівників, рівнем доходу, видами діяльності, тоді загальна система оподаткування ґрунтується на податку на прибуток.

2. Оптимальним способом стягнення податків із малого бізнесу визначено єдиний податок, оскільки загальна система оподаткування є складною й незрозумілою. За останні дев'ять років питома вага єдиного податку у доходах місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) зросла з 2,3% у 2010 р. до 10,2% у 2018 р. передусім за рахунок збільшення надходжень від фізичних осіб – підприємців. Проте таке явище відбувається не за рахунок кількісного збільшення чи кращої фінансової стійкості малого бізнесу, а тільки за рахунок збільшення єдиного податку відповідно до інфляційних процесів. Ще однією причиною збільшення обсягу цих надходжень стало віднесення до платників єдиного податку сільськогосподарських товаровиробників, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий рік дорівнює або перевищує 79%.

3. Оцінюючи особливості, переваги та недоліки систем оподаткування суб'єктів малого бізнесу в Україні, можна виділити цілу низку вагомих проблем:

нормативно-правова база оподаткування є складною, неузгодженою, незрозумілою та надто обтяжливою; немає досконалого механізму нарахування і сплати єдиного податку, оскільки він за своєю економічною суттю не є єдиним.

4. Для вирішення проблем пов'язаних з оподаткуванням малого бізнесу в Україні нами систематизовано та запропоновано пропозиції щодо їх подолання, а саме:

– прискорити прийняття Закону України «Про малий бізнес», який зміг би визначити та узагальнити організаційно-правові, економічні засади для підтримування малого бізнесу, дав би чітке і зрозуміле пояснення основних термінів, визначив би центральні напрями державного регулювання та підтримування малого бізнесу;

– прив'язати граничні обсяги виручки, що визначають групу платника податків, до мінімальної зарплати або індексу споживчих цін для їх постійної актуалізації;

– звільнити від оподаткування новостворених суб'єктів малого бізнесу або встановити ставки податку, диференційовані за часом існування підприємства для сприяння новоствореним та новоствореним фірмам;

– розробити систему ставок єдиного податку, диференційовану за видами діяльності підприємств для стимулювання суб'єктів, зайнятих у стратегічно важливих галузях економіки;

– розробити та впровадити спрощену систему бухгалтерського обліку та звітності для малого бізнесу;

– удосконалити антикорупційне законодавство;

– розширити перелік видів діяльності, для яких не застосовується спрощена система, щоб запобігти схемам мінімізації податкових платежів суб'єктами малого підприємництва;

– розробити заходи, які стимулюватимуть кредитування й інвестування у малий бізнес, насамперед необхідно пришвидшити розроблення, прийняття цільових та регіональних програм розвитку та підтримки малого бізнесу з потрібним йому фінансовим забезпеченням;

– сформувати систему фінансової підтримки малого бізнесу.

Бібліографічний список:

1. Буй Т.Г. Податкове стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 9.
2. Волкова Н.І., Свірідова К.Д. Аналіз проблем кредитування малого та середнього бізнесу в сучасних економічних умовах. *Фінанси, облік, банки*. 2017. № 1. С. 55–62.
3. Григоренко В.О. Удосконалення спрощеної системи оподаткування в контексті формування фінансового потенціалу території. *Ефективна економіка*. 2013. № 1. URL <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення: 10.05.2021).
4. Дубровський В., Черкашин В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні Інститут соціально-економічної трансформації. 2018. URL: <https://gpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Instrumenty-uhylyannyavid-splaty-podatktiv-2017-1.pdf> (дата звернення: 10.05.2021).
5. Державна казначейська служба України. URL <https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення: 10.10.2019).

6. Логвіновська С.І. Концептуальні підходи до спрощеної системи оподаткування в Україні. *Економічний форум*. 2013. № 3. С. 180–185.
7. Ляшенко В.І., Просуленко А.А. Вплив податкового кодексу України на розвиток малого підприємництва: експертні оцінки на етапах обговорення, прийняття та внесення змін. *Вісник економічної науки України*. 2015. № 2(20). С. 93–111.
8. Ногінова Н. Оподаткування малого підприємництва в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. № 24.1. С. 259–263.
9. Податковий кодекс України / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 10.10.2019).
10. Поліщук О., Цимбал В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2011. № 32. С. 82–85.
11. Halunko V.V. Foreign experience for financing small and medium business. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. № 5. P. 40–45. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-5-40-45> (дата звернення: 10.05.2021).
12. Про Державний бюджет України 2021 : Закон України від 15 грудня 2020 р. №1082-IX / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 26.04.2021).
13. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 26.04.2021).
- no. 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (accessed 10 May 2021).
4. Dubrovskiy V., Cherkashyn V. (2018) Porivnjalnyj analiz fiskalnogho efektu vid zastosuvannya instrumentiv ukhlyennja/unyknennja opodatkuvannja v Ukraini Instytut socialjno-ekonomichnoji transformaciji. Available at: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Instrumenty-uhlyannyavid-splaty-podatktiv-2017-1.pdf> (accessed 10 May 2021).
5. Derzhavna kaznachejsjka sluzhba Ukrainy Available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua> (accessed 10 October 2019).
6. Loghvinovsjska S.I. (2013) Konceptualjni pidkhody do sproshhenoji systemy opodatkuvannja v Ukraini. *Ekonomichnyj forum*, no. 3, pp. 180–185.
7. Ljashenko V.I., Prosulenko A.A. (2015) Vplyv podatkovogho kodeksu Ukrainy na rozvytok malogho pidpryjemnyctva: ekspertni ocinky na etapakh obghovorennja, pryjnjattja ta vnesennja zmin. *Visnyk ekonomichnoji nauky Ukrainy*, no. 2 (20), pp. 93–111.
8. Noghinova N. (2014) Opodatkuvannja malogho pidpryjemnyctva v Ukraini: suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, no. 24.1, pp. 259–263.
9. Podatkovyj kodeks Ukrainy / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (accessed 10 October 2019).
10. Polishhuk O., Cymbal V. (2011) Problemy rozvytku malogho biznesu v Ukraini. *Problemy pidvyshhennja efektyvnosti infrastruktury*, no. 32, pp. 82–85.
11. Halunko V.V. (2018) Foreign experience for financing small and medium business. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 4, no. 5, pp. 40–45. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-5-40-45> (accessed 10 May 2021).
12. Pro Derzhavnyj bjudzhet Ukrainy 2021 : Zakon Ukrainy vid 15 ghrudnja 2020 r. # 1082-IX / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (accessed 26 April 2021).
13. Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku malogho i serednjogho pidpryjemnyctva v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 # 4618-VI Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (accessed 26 April 2021).

References:

1. Buj T.Gh. (2018) Podatkove stymuljuvannja rozvytku malogho pidpryjemnyctva v Ukraini. *Elektronne naukove fakhove vydannja Efektyvna ekonomika*, no. 9.
2. Volkova N.I., Sviridova K.D. (2017) Analiz problem kredytuvannja malogho ta serednjogho biznesu v suchasnykh ekonomichnykh umovakh. *Finansy, oblik, banky*, no. 1, pp. 55–62.
3. Ghryghorenko V.O. (2013) Udoskonalennja sproshhenoji systemy opodatkuvannja v konteksti formuvannja finansovogho potencialu terytoriji. *Efektyvna ekonomika*,